

Tuk op de Millenniumbug

Wan Fokkink

Jan is een man van vele talenten, dat is wel bekend. Van softwarepatenten tot bitcoin, en van islamitische financiering tot Nederlandse geheimschriften in de 18^e eeuw, hij heeft er onderzoek naar gedaan of promovendi op begeleid. Welk probleem ook op zijn pad komt, Jan komt tot een diepzinnig en meestal origineel standpunt, dat hij vaak op een provocatieve manier formuleert. Het is niet noodzakelijk de ultieme waarheid, maar biedt altijd een gezichtspunt dat de goede verstaander tot denken aanzet. Velen laten zich echter op het verkeerde been zetten en trekken ten strijde tegen zo'n extreem standpunt, waarbij ze de kern van waarheid over het hoofd zien.

Een treffend voorbeeld hiervan vond eind van de vorige eeuw plaats. Jan stond destijds in Hilversum te boek als expert op het gebied van de gevreesde *millenniumbug*. In de meeste computersystemen werd een datum opgeslagen met de laatste twee cijfers van het jaar (bijvoorbeeld 51 in plaats van 1951). Bij de overgang naar het volgende millennium zouden computersystemen daardoor massaal terugspringen naar het jaar 1900. Er was grote vrees voor maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bijvoorbeeld verstoring van de stroomvoorziening.

Jan werd uitgenodigd bij radio- en tv-programma's en geïnterviewd door dagbladen en tijdschriften. Een interview in het NWO-tijdschrift *Hypothese* trok de aandacht van journalist Rik Smits, die hier op 6 februari 1999 een column in het NRC Handelsblad aan wijdde, onder het kopje *Stofmijt*. Hij schreef:

Ook keurige wetenschappers houden er soms bizarre denkbeelden op na over dat rare millenniumprobleem. [...] Over de aard van het millenniumprobleem, de mogelijkheid dat er op allerlei plaatsen kleinigheden mis zullen gaan die door hun gelijktijdig optreden een ernstig sneeuwbaaleffect zouden kunnen veroorzaken, zegt [Jan Bergstra]: “[...] Het is toch GOED als een aantal bedrijven over de kop gaat omdat ze hun automatisering niet op orde hebben! [...] En wat is er nou zo erg aan als zeventig procent van de bedrijven over de kop gaat? Daar kunnen we toch tegen? Het is een ontstellende, stompzinnige bezorgdheid.”

Smits liepen de rillingen over de rug bij het idee van ‘een serieuze vloedgolf van faillissementen’. Ook een andere uitspraak van Jan kon niet zijn goedkeuring wegdragen:

Al even apodictisch veroordeelt Bergstra de inzet van, wat in het interview ‘schoolverlaters’ heten om software schoon te maken: “Kún je het je voorstellen! Ik zeg steeds: ‘wordt hier niet de reputatie van ons

vak vernietigd? Het is toch een écht vak!? Je gaat toch geen amateurs inhuren!! Het had nooit op die manier aangepakt mogen worden.’”

Smits vulde de rest van zijn column met stijlbloempjes als:

Bergstra bewoont welbewust en uit overtuiging het penthouse van de aloude ivoren toren. [...] Laat de ivoren toren dus vooral blijven bestaan, om verfijnde zielen als Bergstra ver van de echte wereld te houden.

Belachelijk natuurlijk, al was het maar omdat juist Jan geen wetenschapper in een ivoren toren is. In een brief probeerde ik Smits (mijn interpretatie van) Jans uitspraken uit te leggen: bedrijven die hun software zo slecht op orde hebben dat ze de millenniumbug niet aan kunnen zullen uiteindelijk de competitie van de markt niet aankunnen, en de overvloed van amateurs als programmeurs maakt meer kapot dan je lief is. (Deze stellingen worden onderstreept door het feit dat er tegenwoordig een grote werkloosheid is onder programmeurs: de omgeschoolde cultureel antropologen uit de jaren tachtig.) Op 20 maart 1999 wijdde Smits een column aan mijn brief, onder het kopje *De Straf van God*:

“Je zou kunnen zeggen dat het jaar 2000 probleem door de hemel gezonden is”, stelt Fokkink, “als een lichte hartaanval die waarschuwt om een gezonder leven te leiden voor het te laat is.” En hij legt uit wat hij daarmee bedoelt: er wordt in heel veel bedrijven verschrikkelijk slordig en achteloos omgesprongen met automatisering. Het zit er vol met krakkemikkig ontworpen en nauwelijks beschreven software, die ook nog eens slecht past op datgene wat werkelijk gevraagd wordt. Het gevolg is dat er in heel wat gevallen al geen geld meer is voor echte verbeteringen, omdat alle middelen en mankracht permanent moeten worden ingezet voor “het met touw en plakband bij elkaar houden van bestaande programmatuur.”

Ook in deze column sloeg Smits uiteindelijk de plank mis. Zijn opmerkelijke, in deze context niet erg relevante conclusie luidde:

Automatisering [...] is geen bezuinigingsmiddel, maar een manier om dingen te kunnen doen die zonder automatisering domweg niet mogelijk zijn.

Wat maar weer aangeeft dat weinigen het talent van Jan hebben om met scherpe observaties tot de kern van de zaak door te dringen. Mijn brief was uiteindelijk aan dovemansoren gericht.

Ik hoop en verwacht dat Jan ook na zijn pensionering zeer actief zal blijven en op vele fronten zijn prikkelende opinies zal blijven ventileren. Mede omdat als hij met zijn tomeloze energie achter de geraniums zou gaan zitten, hij er al snel onder zou liggen. Een provocerende mening wellicht, maar hij bevat wel een kern van waarheid.